Mirzaakbarov Abdurasul Mirzaakbarovich (Namangan davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi; e-mail: abdurasulmirzaakbarov95@gmail.com)

TALABALARNI MILLIY KONTENT ASOSIDA O'QITISHNING MODELI

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarini milliy kontent asosida o'qitishning ilmiy-pedagogik modelini ishlab chiqish va uning amaliy ahamiyati keng ko'lamda tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'limda milliy qadimiyatlar va madaniyatni o'quv jarayoniga integratsiyalashuv masalasi globalizatsiya sharoitida milliy o'zlikni saqlash, vatanparvarlik va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Maqolada milliy kontentning ta'rifi, uning ta'limdagi funksional roli, psixologik-pedagogik asoslari, taklif etilayotgan o'qitish modeli, uning komponentlari, afzalliklari va O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi uchun strategiyalar batafsil muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, milliy kontent, o'qitish modeli, milliy qadimiyatlar, madaniy integratsiya, pedagogik yondashuv, vatanparvarlik, ijtimoiy o'zlik, globalizatsiya, ta'lim jarayoni.*

Мирзаакбаров Абдурасул Мирзаакбарович (преподаватель Наманганского государственного педагогического института; e-mail: abdurasulmirzaakbarov95@gmail.com)

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНОГО СОДЕРЖАНИЯ

Аннотация. *В статье дается комплексный анализ теоретических основ, психолого-педагогических аспектов и практической значимости обучения учащихся начальной школы на основе национального содержания. В современном образовании вопрос интеграции национальных древностей и культуры в образовательный процесс становится все более актуальным для сохранения национальной идентичности в условиях глобализации и воспитания у учащихся таких качеств, как патриотизм и социальная ответственность. В статье подробно рассматриваются определение национального содержания, его функциональная роль в образовании, психолого-педагогические основы, преимущества, ограничения и предлагаемые стратегии его применения в системе образования Узбекистана.*

Ключевые слова: *начальное образование, национальный контент, образовательный контент, национальные древности, культурная интеграция, педагогический подход, образовательный процесс, патриотизм, социальная идентичность, глобализация.*

Mirzaakbarov Abdurasul Mirzaakbarovich (Teacher of Namangan State Pedagogical Institute; e-mail: abdurasulmirzaakbarov95@gmail.com)

CONTENT OF TRAINING STUDENTS ON THE BASIS OF NATIONAL CONTENT

Annotation. *This article comprehensively analyzes the theoretical foundations, psychological and pedagogical aspects and practical significance of teaching students of primary education on the basis of national content. In modern education, the issue of integrating national antiquities and culture into the educational process is gaining importance in the context of globalization in preserving national identity and instilling in students such qualities as patriotism and social responsibility. The article discusses in detail the definition of national content, its functional role in education, psychological and pedagogical foundations, advantages, limitations and proposed strategies for its application in the education system of Uzbekistan.*

Keywords: *primary education, national content, educational content, national antiquities, cultural integration, pedagogical approach, educational process, patriotism, social identity, globalization.*

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" (PQ-4872) hujjatiga asoslanib, milliy kontentni ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvning strategik yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan [1]. Ta'lim jamiyatning intellektual va madaniy salohiyatini shakllantirishda asosiy bosqich sifatida qaraladi. Bu davrda talabalar nafaqat fanlar bo'yicha dastlabki bilimlarni egallaydi, balki o'zlarining ijtimoiy va milliy identifikatsiyasini rivojlantirish jarayonini boshlaydi. O'zbekiston kabi ko'p asrlik tarix va madaniyatga ega mamlakatda milliy kontentni ta'lim jarayoniga joriy etish globalizatsiya sharoitida milliy o'zlikni saqlash va zamonaviy talablarga javob beradigan shaxsni tarbiyalash uchun strategik vazifa hisoblanadi. Maqola milliy kontentni tizimli ravishda qo'llash uchun amaliy modelni ishlab chiqish va uni sinovdan o'tkazishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili (Literature review). Milliy kontent asosida ta'lim berish va o'qitish modellari bo'yicha xalqaro va mahalliy tadqiqotlar keng ko'lamda olib borilgan. Xalqaro tajribada Janubiy Koreyada milliy tarix va adabiyotga asoslangan o'qitish modeli o'quvchilarning milliy g'urur tuyg'usini rivojlantirish bilan birga, global raqobatbardoshlikni ta'minlashda muvaffaqiyatli qo'llanilgan [4]. O'zbekiston olimlari orasida Z.Abduqodirova [2] o'zbek xalq pedagogikasining zamonaviy ta'limdagi o'rnini o'rganib, milliy qadimiyatlarni o'quv jarayoniga integratsiyalashuvning axloqiy tarbiyadagi rolini ko'rsatgan. Biroq O'zbekistonda milliy kontent asosida tizimli o'qitish modelini ishlab chiqish bo'yicha tadqiqotlar yetarli emas, bu esa ushbu sohada chuqur izlanishlarni talab qiladi.

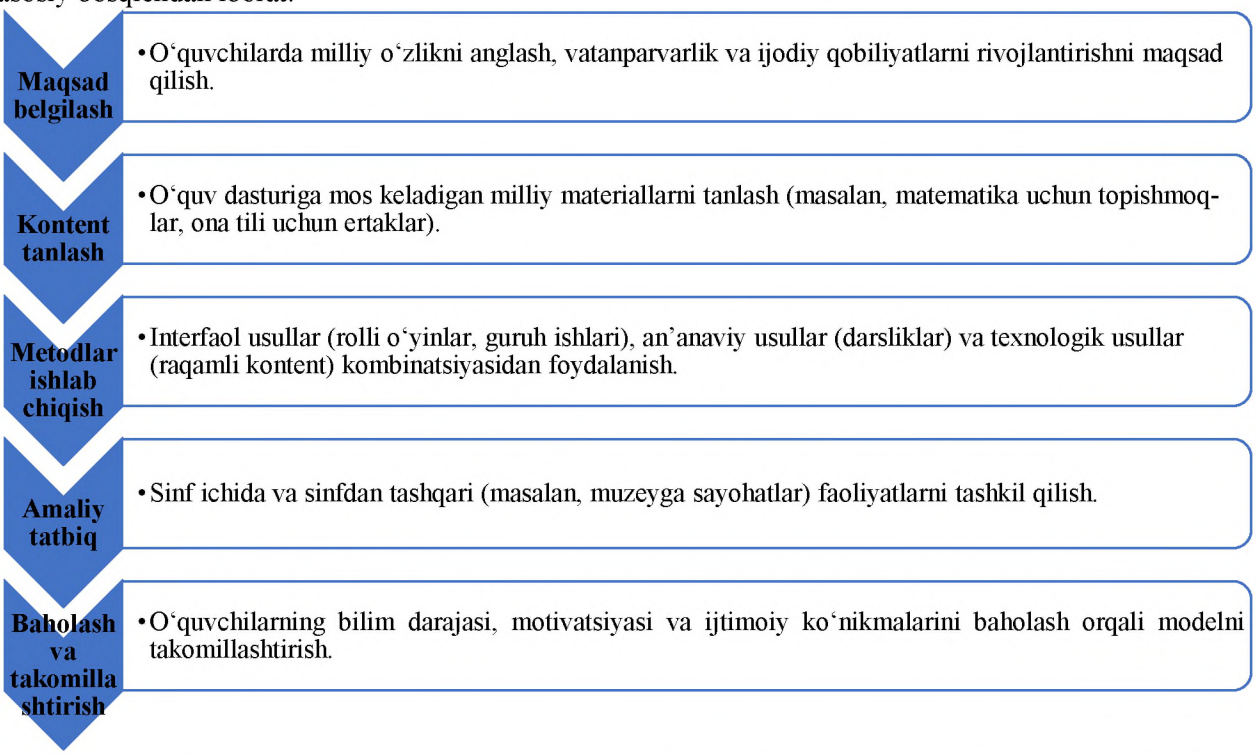
Tadqiqot metodologiyasi (Research methodology). Ta'limda milliy kontent asosida o'qitish modelini ishlab chiqish uchun quyidagi metodlardan foydalanildi:

Xalqaro (Yaponiya, Rossiya, Janubiy Koreya) va mahalliy manbalardan milliy kontentning ta'limdagi roli va o'qitish modellari o'rganildi.

1. O'zbekiston ta'lim dasturlari xorijiy tajribalar bilan solishtirildi.
2. O'zbekistondagi ta'lim dasturlari, darsliklar va milliy qadimiyatlarni o'z ichiga olgan materiallar tahlil qilindi.
3. Namangan va Andijon viloyatlaridagi 2 ta oliy ta'limda taklif etilgan model sinovdan o'tkazildi. 60 nafar talaba va 120 nafar ota-ona o'rtasida modelning samaradorligi bo'yicha so'rov o'tkazildi.

Tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" (PQ-4872) hujjatiga asoslanib, milliy kontent asosida o'qitish modelini tizimli joriy etish yo'llarini aniqlashga qaratildi.

Taklif etilayotgan model Vigotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasiga asoslanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, insonning kognitiv rivojlanishi uning madaniy muhiti bilan bog'liq bo'lib, milliy kontent tanish kontekst orqali bilimlarni oson o'zlashtirish imkonini beradi. Bloomning taksonomiyasi esa milliy kontent orqali talabalarning tahlil qilish, sintez qilish va baholash kabi yuqori darajali fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini ko'rsatadi [3]. Ta'limda milliy kontent asosida o'qitish modeli quyidagi beshta asosiy bosqichdan iborat.

Bu modelimizning afzalliklari, kamchiliklari, amaliy qo'llanishini va eksperimental natijalarini tahlil qilaylik.

Modelning afzalliklari:

1. Talabalar o'z xalqining tarixi va madaniyatini o'rganib, milliy g'urur tuyg'usini rivojlantiradi.
2. Mahalliy kontekstga asoslangan materiallar talabalarning tushunish va xotirada saqlash qobiliyatlarini oshiradi. Eksperimentda model qo'llanilgan sinflarda matematik masalalarni hal qilish darajasi 17% ga oshgan.

3. So‘rovnomada ota-onalarning 89% bu jihatni yuqori baholagan.

4. Tanish mavzular o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi va model turli fanlar va sinf darajalariga moslashtirilishi mumkin.

Modelning kamchiliklari:

1. Zamonaviy o‘quv materiallari va o‘qituvchilar uchun maxsus dasturlar kam.

2. Shu bilan birga, tadqiqot milliy kontentni samarali qo‘llash uchun pedagoglarning metodik tayyorgarligini oshirish va o‘quv materiallarini yangilash zaruriyatini ko‘rsatdi [6]. Milliy kontentni o‘quv dasturiga integratsiyalashuv qo‘shimcha vaqt talab qiladi.

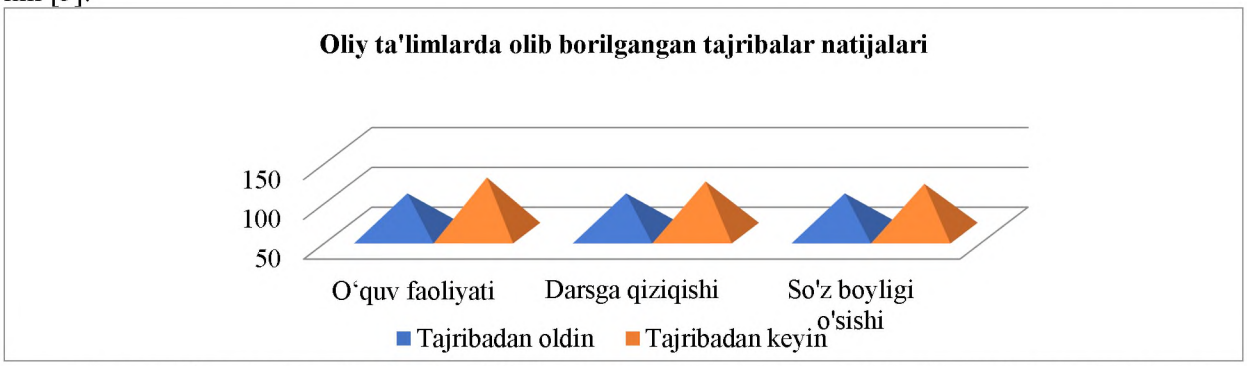
Tahlillar va natijalar (Analyses and results). Milliy kontent o‘zbek xalqining madaniy, tarixiy, adabiy va axloqiy merosini aks ettiruvchi o‘quv materiallari sifatida ta’riflanadi. Ta’limda milliy kontent quyidagi asosiy komponentlarni o‘z ichiga oladi:

1. O‘zbek xalq ertaklari (“Alpomish”, “Nasriddin Afandi”), Alisher Navoiyning asarlari, maqollar va topishmoqlar.

2. O‘zbekistonning buyuk shaxsiyatlari (Al-Xorazmiy, Ibn Sino, Amir Temur) va ularning jahon sivilizatsiyasiga qo‘shgan hissasi.

3. Milliy musiqa (maqomlar, doira), raqs (“Lazgi”) va hunarmandchilik (gilamdo‘zlik, zardo‘zlik).

Eksperimental natijalar. Namangan va Andijon viloyatlaridagi 2 ta oliy ta’limda model sinovdan o‘tkazildi. Natijalarga ko‘ra, model qo‘llanilgan guruhlarda talabalarning o‘quv faoliyati 20% ga, darsga qiziqishi 15%ga oshdi. Masalan, ona tili darslarida “Mustaqil kitobxonlikni shakllantirish yuzasidan 1–4-sinflar uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish” mavzulari asosida o‘tkazilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning so‘z boyligini 12%ga kengaytirdi. O‘qituvchilar modelning samaradorligini tasdiqlagan bo‘lsa-da, qo‘shimcha resurslar va tayyorgarlik zarurligini ta’kidladi. Buni diagramma ko‘rinishida tasvirlash mumkin [5].

Xulosa (Conclusion). Ta’limda milliy kontent asosida o‘qitish modeli ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarni o‘z xalqining madaniy merosiga bog‘lash va ularni global dunyoda raqobatbardosh shaxs sifatida tayyorlashda muhim vositadir. O‘zbekistonning boy madaniy merosidan foydalanish modelni yanada samarali qiladi. Modelni to‘liq joriy etish uchun o‘quv dasturlarini yangilash, o‘qituvchilar malakasini oshirish, texnologiyalardan foydalanish va jamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirish lozim. Davlat siyosati doirasida milliy kontent asosida o‘qitishni qo‘llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilishi O‘zbekiston ta’lim tizimining kelajakdagi muvaffaqiyatini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabrdagi PQ-4872-qarori. “O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”. https://lex.uz/docs/4571922

(2). Abduqodirova, Z. (2020). O‘zbek xalq pedagogikasining zamonaviy ta’limdagi o‘rni. Toshkent, O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.

(3). Bloom, B.S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. New York: David McKay Company.

(4). Kim, S., & Park, J. (2020). National Identity and Education in South Korea: Integrating History and Culture into Primary Education. Seoul: Korean Educational Development Institute.

(5). Mirzaakbarov Abdurasul Mirzaakbarovich. (2024, декабрь). Boshlang‘ich sinf matematika darslarida grafiklar, diagrammalar va jadvallarni o‘rgatish metodikasining dolzarbligi. https://doi.org/10.5281/zenodo.14280249

(6). Mirzaakbarov, A.M. “Oliy ta’lim tizimini integratsiyalashda milliy kontentdan foydalanishning o‘ziga xos jihatlari”. “Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy-uslubiy jurnali, 1-son, 2025, 343–347-betlar.